

KRISTÓ GYULA

Románok (újra) Pannóniában?

Románok első alkalommal Nicolae Drăganu munkájában¹ népesítették be a Dunától nyugatra eső területet, azaz Pannóniát. E könyvben a szerző azon véleményének adott hangot, hogy az Anonymus művében szereplő *Romani(i)* a románokra, a *pastores Romanorum* pedig a románok pásztoraira értendők. Eszerint tehát már a magyar honfoglalást megelőzően laktak románok Pannóniában. Ennek igazolása szándékával több száz dunántúli helynév és történeti személynév elemzését végezte el, és arra az eredményre jutott: a névtelen jegyző tudósítását a térség legrégebb névanyaga a legteljesebb mértékben megerősíti.

Drăganu vizsgálatait Kniezsa István részeseítette alapos bírálatban.² Ennek summáját utóbb maga Kniezsa ekként adta meg: a pannóniai vlachok és az oláhok azonosításának „semmi komoly alapja nincs. A pásztorokodás nem az oláhok privilégiuma, a vlach szó pedig eredetileg az összes román (új-latin) népek közös neve volt, amely később minden szláv nyelvben arra a román népre korlátozódott, amelyhez az illető szláv népet a legtöbb kapcsolat fűzte. Ami viszont D r ä g a n u oláh etimológiáit illeti, azok az elsőtől az utolsóig mind teljesen rosszak. Legnagyobb részük neveinknek valamely valódi, vagy csak kikövetkeztetett oláh szóval, vagy (esetleg szláv, vagy magyar eredetű) névvel való véletlen összezsengésén alapul, tekintet nélkül arra, hogy ez a név az oláh nyelvterületről igazolható-e, sőt, hogy a szó hely- vagy személynévképzésre egyáltalában alkalmas-e. De nagy számmal fordulnak elő téves olvasatokra, sőt sajtóhibákra épített névmagyarázatok is”.³

Magam arra mutattam rá, hogy az Anonymusnál szereplő rómaiak a névtelen jegyző eredeti elgondolása szerint az antik rómaiakkal, Pannonia provincia lakóival azonosak, mert ott (és csakis ott) szerepeltetett rómaiakat az Attila halálától Árpád megérkeztéig eltelt idő alatt, ahol Attila fellépése előtt a Pannonia nevet viselő római provincia feküdt. Ugyanakkor az antik rómaiak *Romani* neve összezsengett a Német-római Birodalom Anonymusszal kortárs alattvalóinak *Romani* nevével, s ez adja a magyarázatot annak, hogy a névtelen jegyző által életre keltett 5–9/10. századi pan-

¹ Nicolae Drăganu: Româniile în veacurile IX–XIV pe baza toponimiei și a onomasticeii. Academia Română. Studii și cerțerări. XXI. București 1933. 16–17. és passim.

² István Kniezsa: Pseudorumänen in Pannonien und in den Nordkarpathen. Archivum Europae Centro-Orientalis 1 (1935) 97–220., 2 (1936) 84–178.

³ Kniezsa István: Magyarország népei a XI. században. Kiss Lajos előszavával. Kisebbségkutatás Könyvek. Bp. 2000. 446. (Első kiadása: 1938.)

nóniai „antik” rómaiak a magyar honfoglaláskor a németek földjére mint saját hazájukba siettek, miután Veszprém várát – amely a 13. század elején Német-római Császárságból származó (azaz *Romana*) meráni Gertrúd magyar királyné székvárosa volt – nem tudták megvédeni a magyarok rohamával szemben. Az Anonymusnál szereplő rómaiak pásztorai szintén az „antik” rómaiak emberei, azaz pannóniai (dunántúli) lakosok voltak. Ezzel szemben a gestaírónál a vlachok (a tényleges románok) csak a Tiszáról keletre, illetve Erdélyben szerepelnek. Vagyis sem a névtelen jegyző által említett rómaiak, sem azok pásztorai nem lehetnek azonosak a románokkal.⁴ Ilyen módon a magyar kutatás kizárta annak lehetőségét, hogy románok laktak volna az első ezredfordulója körüli évszázadokban Pannóniában.

Ez azonban „múló állapotnak” bizonyult, hiszen 2001-ben megjelent könyvében Alexandru Madgearu visszavitte a románokat oda.⁵ A fiatalabb román történésznemzedékbe tartozó, eredendően bizantinológus szakképzettségű bukaresti szerző nem kis bátorságról tett tanúbizonyságot, amikor arra vállalkozott, hogy önálló kötetet szenteljen Anonymus románjainak, vagyis a névtelen jegyző azon néhány sorának, ami ezzel kapcsolatos. Úgyszintén nem nélkülözte a merészséget az sem, hogy ehhez a feladathoz szerény magyar szakirodalmi ismeretek – voltaképpen csak az idegen nyelveken elérhető művek – birtokában fogott hozzá, márpedig az Anonymusról szóló munkák legtöbbször (sajnos, csak) magyarul olvasható. A három nagy fejezetből álló munka első része Anonymust mutatja be, a második szól a jelen írás témájáról (*Vlachok Pannóniában*), a harmadik pedig a *Vlachok Erdélyben* címet viseli. Hogy Madgearu a románokat a tárgyalás során miért vlachoknak (*Blachii, Blacii*) és miért nem a könyv címével egyezően románoknak (*români*) nevezte, nagyon egyszerű oka van. Ezzel a nyelvi „trükkal” módja volt a románokhoz vonni mindazon vlachokat, akik nem tartoznak oda. A kötet végső mondanivalója szerint a II. Béla halála után, 1150 körül alkotott névtelen jegyző munkája összességében hiteles, megbízható alkotás, amit a románokkal kapcsolatos állításai – a szerző szerint – maradéktalanul igazolnak.

A román történetírásban hosszú idő óta jelen van az a felfogás, hogy minél többen és minél többször mondják el az „igét”, a „kánont” a *Gesta Hungarorum* feltétlen hitelével kapcsolatban, annál inkább igaznak tekinthető az. Mert ugyan mi mással

⁴ Kristó Gyula: Rómaiak és vlachok Nyesztornán és Anonymusnál. In: uő.: Tanulmányok az Árpád-korról. Nemzet és emlékezet. Bp. 1983. 141., 145., 185–186. (Első kiadása: 1978.) Angolul: Romans and Vlachs in the Works by Nestor and Anonymus. Specimina nova. Pars prima. Sectio mediaevalis I (2001) [Pécs] 15–57.

⁵ Alexandru Madgearu: Români in opera Notarului Anonim. Bibliotheca rerum Transsylvaniae. XXVII. Cluj-Napoca 2001. 105–114. (Az alább idézendő szöveghelyek a 106–109. oldalon találhatóak.)

lehetne magyarázni azt a körülményt, hogy miután már a román történetírás több generációja biztosította önmagát és egymást, valamint az utókort Anonymus felette megbízható voltáról, a mindenkori újabb nemzedék (aktuálisan Alexandru Madgearu) időről időre szükségét érzi annak, hogy emellett maga is hitet tegyen? Így aztán I. Gherghel (1926), E. Gamillscheg (1943), Șt. Pascu (1971), S. Brezeanu (1981), I.-A. Pop (1996) és mások után Madgearu is elvégezte a maga Anonymus-”elemzését”. Az „elemzés” idézőjelbe tétele arra hívja fel a figyelmet, hogy amit Madgearunál ilyennek kellene tekinteniünk, az bizony a modern szaktudományos kritériumokhoz mérve komoly kívánnivalókat hagy maga után. Ebből az „elemzésből” ugyanis nem csupán a megkívánt újszerűség, eredetiség hiányzik. Ez persze végső soron nem csodálható: ha valaki eleve Anonymus hitelessége mellett tör lándzsát, igen szűk a „mérítési bázisa”, hallatlanul korlátozott a mozgásteret, el kell ugyanis hallgatnia mindent – és ilyenből nagyon sok van –, ami a névtelen jegyző munkájának hiteltelensége mellett szól. Ezen túl a bizonyítás logikája is lépten-nyomon csorbát szenved. Mind ezen állításaimat azon rész bemutatásával igazolom, amelyet Madgearu a románok pannóniai jelenlétének szentelt.

Madgearu erősen megbírálta Kniezsát. Nem ugyan azon több száz adatát, amellyel teljesen lehetetlenné tette Drăganu koncepcióját, hanem azon néhányat, amelyre nem lett választ Kniezsánál. Összesen három ilyent talált. Kniezsza nem tért ki a Negul nembeli *Bereve* nevére (1247), mivel Madgearu szerint nem talált rá etimológiát, a Buda melletti Csobánka településnévre, amelyet Madgearu állítása alapján csak a románból lehet magyarázni, valamint Butura Lőrinc nevére, aki 1480-ban szlovákiai [!] román nemes volt, egykori lévai vármagy. Ami a részleteket illeti, *Bereve* neve 1247. évi oklevélben, ám nem eredetiben, hanem annak 1412. évi átírásban maradt ránk, ahonnan Fejér György rossz szövegkiadásban közölte.⁶ Az 1412. évi átírást a *Zsigmondkori Oklevéltár* IV. kötete nem tartalmazza. Magáról a névről majd csak azt követően lehet megbízhatóan nyilatkozni, ha a szöveghagyomány vitás kérdései tisztázódnak. Csobánka esetében Madgearut az tévesztette meg, hogy a mai románban valóban van egy ’juhász’ jelentésű *cioban* szó, viszont a Pilis hegységben levő Csobánka község neve személynévi eredetű. Ennek azonban az ügy szempontjából semmi jelentősége nincs, mivel Csobánka nem középkori név, hanem csak az újkorból adatható, a falut a középkorban Boron(y)nak nevezték, ami szláv eredetű személynévre vezethető vissza.⁷ A *Butura* névvel pedig azért botor dolog előhozakodni,

⁶ Georgivs Fejér: *Codex diplomaticvs Hvgariae ecclesiasticvs ac civilis*. VII. I. Buda 1831. 293–294.

⁷ Kiss Lajos: *Földrajzi nevek etimológiai szótára*. I–II. Bp. 1988.⁴ (a továbbiakban: FNESz.) I. 335–336. Boronra I. Györffy György: *Az Árpád-kori Magyarország történeti földrajza*. I–IV. Bp. 1963–1998. (a továbbiakban Gy.) IV. 595–596.

mivel a 15. században már tucat- (ha éppen nem száz-) számra éltek és viseltek különböző funkciókat szerte Magyarországon román nemesek. E három „adatból” vonta le Madgearu azon – minden alapot nélkülöző és elképesztő elfogultságról tanúskodó – következtetését, hogy Drăganu és Kniezsa állításai között feszülő kérdésben „az igazság valahol középen van” (*adevărul este undeva la mijloc*), azaz a Drăganu által tárgyalt nevek közül ugyan csak egyesek román eredetűek, de ezek tanúsítják a románok jelenlétét Magyarországon és Szlovákiában (!) a 11–13. században. Madgearu tehát hallgatólagosan elfogadta Kniezsa több száz névre vonatkozó kritikája jogosságát, de három név alapján mégis Drăganunak adott igazat. Hogy mit ér e három név, az imént láthattuk.

Ezt követően Madgearu – továbbra sem önálló adatgyűjtés révén, hanem Drăganu példatárából szemelgetve – az alábbi megállapításokat tette. Egyes latin eredetű elnevezések vulgáris (magyar vagy szláv) szövegben fordulnak elő, ezekkel kapcsolatban nem lehet egyetérteni Kniezsával, aki szerint itt magyar helyneveknek a kancelláriában történt latinra fordításával találkozunk. Madgearu szerint *Alba* halastó (*Alba piscina*, 1019) és *Petra* hely (*locus Petra*, 1055) sorolható ide. Az *Alba* névvel kapcsolatban Madgearu teljes tájékozatlanságot árul el, hiszen nem tudja, hogy 1009-ben Fehérvár nevét hiteles oklevél *Alba civitas* alakban említette.⁸ Arra, hogy vulgáris neveket gyakorta fordítottak latinra, számos példát lehetne idézni, legyen elég a sokból Visegrád ‘magas vár’ *Altum Castrum* és *Altus Lapis* és a szepességi Csütörtökhely *Quintum Forum* latin nevére utalni, továbbá az alább említendő *Petra* = (Orosz-)Kő is idetartozik.⁹ Ugyancsak ismeretlen maradt Madgearu számára, hogy a hivatkozott 1019. évi zalavári oklevél hamis,¹⁰ vagyis nem használható fel a 11. század eleje viszonyainak bemutatására. A *Petra* hely minden valószínűség szerint a latin *petra* ‘kő’ főnév fordítása, de már Bárczi Géza kiemelte: ennek magyarázatakor „nem vehető figyelembe Drăganu ötlete: < rum. [román] *peatră* ‘szikla’.”¹¹ Ugyancsak fel említette Madgearu e csoportban – hogy miért itt és nem a következő csoportban, a *Fel* személynévvel együtt, az nem világos – a pannonhalmi apátság egy szakácsának, *Porc*nak a nevét (szerinte az 1235–1270 közti időből, valójában 1237–1240 tájáról, az *Albeus*-féle oklevélből). Ez azért szúrhatott szemet már Drăganunak, majd nyo-

⁸ Georgius Györfly: *Diplomata Hungariae antiquissima*. I. Budapestini 1992. (a továbbiakban: DHA.) 52.

⁹ Gy. IV. 705.; Anjou-kori oklevéltár. Szerk. Almási Tibor-Blazovich László-Géczi Lajos-Kristó Gyula-Piti Ferenc. Szeged 1990–2002. (a továbbiakban: Anjou-oklt.) IV. 238. szám.

¹⁰ DHA. 86., 90–91.

¹¹ Bárczi Géza: A tihanyi apátság alapítólevele mint nyelvi emlék. *Nyelvészeti Tanulmányok*. I. Bp. 1951. 13–14.

mában Madgearunak, mivel a mai románban létezik egy, a latin *porcus* visszamenő *porc* ‘disznó, sertés’ szó, de ennek egy középkori magyarországi oklevél *Porc* személynevével való alaki egyezése merőben véletlenszerű. A Lázi prédiumon *Porccal* együtt előforduló többi szakács neve (*Pentuc*, *Echelleus*, *Tynlov*, *Ybrachyn*) sem mutat semmiféle román eredetre. 1217/1550-ben *Porcan* személlyel találkozunk a Váradi Regestrumban.¹²

Más elnevezések – folytatta Madgearu – olyan latin eredetű kifejezések, amelyeket csak románul beszélő népek lehet tulajdonítani. Ezt tanúsítja szerinte egy 1367. évi adat a Baranya megyei *Boulra* vonatkozóan. Madgearu itt bizonytalansággal a román *bou* ‘ökör’ szóra gondolt, amely a latin *bos* ‘ökör’ származéka. Ebbeli vélekedésében megerősíthette az *-l (-ul)* végződés, amely a románban az ezzel ellátott szavakat határozottá teszi. A kérdéses település a mai Bóly, amelynek adatai sorában egyaránt találunk már az Árpád-korban *Bool* és *Boul* alakot.¹³ A diftongus (*oo*, *ou*) jelenléte azt az etimológiát erősíti, hogy magyar *boly* ‘halom, emelkedés’ vagy ‘embercsoport’ szó a török *boyol* vagy *buyul* szóból alakult,¹⁴ és a Bóly helynév feltehetően e főnévből keletkezett,¹⁵ vagyis semmiféle román szóval nem tart kapcsolatot. Nagyon valószínű – véli Madgearu –, hogy az 1152. évi *Fot* személynév a román *făt* ‘magzat’ szóból származik. Ez esetben egy modern román szó középkori magyarországi oklevélben szereplő személy nevével való véletlenszerű egybeeséséről van szó, ami semmiféle bizonyító erővel nem bír. (Logikus rend esetén a *Porc* személynevet szintén itt kellett volna említenie, hiszen román névvel való alaki hasonlóság alapján minősítette román eredetűnek *Porcot* és *Fotot*.) E típusból harmadikként – mivel itt is összesen három példára alapozta fejtegetését – a Valkó megyei *Samaria* (1272) településnevet említi, amely a *Sancta Maria* alakból vezethető le, s ennek hangalakja (*fonetismul*) Madgearu szerint se nem magyar, se nem szláv, hanem régi román, amit a Sâmedru = Sf. Dumitru példával igazol. Madgearu ezúttal is tudatlanságával tűnik ki, hiszen fogalma sincs arról, hogy a Szent Mária névforma a magyarban más helyen is eredményezett az idézett *Samaria* alakkal egyező formát, így a Pozsony megyei (csallóközi) Somorja 1383-ban, a Moson megyei (János-)Somorja pedig a 15. században egyaránt *Samaria* néven szerepel,¹⁶ anélkül, hogy bármelyik esetében román analógiához kellene folyamodni.

¹² Fehértói Katalin: Árpád-kori kis személynévtár. Nyelvészeti Tanulmányok. 25. Bp. 1983. 282.

¹³ Gy. I. 289.

¹⁴ A magyar nyelv történeti-etimológiai szótára. I–III. Főszerk. Benkő Loránd. Bp. 1967–1976. (a továbbiakban: TESz.) I. 335.

¹⁵ FNEsz. I. 234.

¹⁶ Uo. II. 488.; Gy. IV. 149.

Egyes (pannóniai) helynevek dák eredetű román szavakkal kapcsolatosak, írta Madgearu. E típusra mindössze a *mal* szót hozta fel példának. A mai román *mal* szó ‘part, hegyoldal’ szót I. I. Russu – minden alap nélkül – a dákra vezette vissza. Madgearu úgy vélte, hogy e román szót átvette a magyar, és a szintén ‘hegyoldal’ jelentésű, román eredetű *mál* szó legkorábbi előfordulásai között a *Zevlevmal* (1219), a *Beseneumal* (1229) és a *Kerekmal* (1249) alakokat említette meg. A legkevésbé sem zavarta, hogy a *mál* mindannyiszor magyar szavakkal alkotott összetételekben fordul elő, illetve hogy – és ez még fontosabb – a magyar szó finnugor eredetű, és a szónak már Madgearu előtt a románból való eredeztetését a magyar nyelvudomány kétségbevonhatatlan tények – finnugor összehasonlító nyelvtörténeti adatok – alapján tévesnek minősítette.¹⁷ Madgearu szerint a *baci* ‘számadó juhász’ román szó tulajdonnévi megfelelője Magyarország sok térségében megtalálható. Itt nyilván a Bács nevekre gondolt, ám ezek tövében ótörök méltóságjelölő lappang.¹⁸ Román jelenlét igazolására hozta fel példának a Valkó megyei *Vlach* falut említő 1275. (és az *aqua Valahyczara* vonatkozó 1292.) évi adatot. Madgearu ezúttal abban bizonyult tájékozatlannak, hogy a vlach nem csupán románt jelentett a középkorban, hanem – miként erről fentebb Kniezsa szavait idéztem – minden más neolatin népet is. A magyar (Szepes-)Olaszi név szlovák (Spišské) Vlachy alakja kielégítően igazolja ezt.¹⁹

A szintén Valkó megyei Radulfalváról (1406) az első tag végén szereplő *-ul* miatt nyilatkozott Madgearu akként, hogy az román hatást mutat. 1406-ban *Radol* a falu neve, utóbb is *Radolfalva* alakjait idézte Csánki Dezső, de nem dokumentáltan feltüntette a település nevét *Radulfalva* alakban is.²⁰ Madgearu nagyon fontosnak ítélte egy erdő (*silva Murul*) nevét 1024-ből Zala megyéből, ugyanis véleménye szerint az *-ul* végződés, amely gyakori a középkori balkáni román toponímiában is, a név román eredetét mutatja; álláspontja szerint szintén van *Murul* helység 1292-ben Zaránd országban [!] (in Tára Zarandului). Ez esetben a következő problémákkal kell szembesülnünk. Az 1024. évi zalavári oklevél 14. század közepi hamisítvány, amelyben azonban *silva Murul* nem szerepel, hanem *villa Burul ~ Burull* (Burul falu) van említve.²¹ Zarándban, ami természetesen nem román ország (tára), hanem magyaror-

¹⁷ TESz. II. 826–827.

¹⁸ FNESz. I. 131.

¹⁹ Uo. II. 569.

²⁰ Csánki Dezső: Magyarország történelmi földrajza a Hunyadiak korában. I–V. Bp. 1890–1913. (a továbbiakban: Cs.) II. 346.

²¹ DHA. 100., 101.

szági vármegye (*comitatus*), nem ismerünk Murul települést. Volt viszont (és van jelenleg is Murony néven) Békés megyében, igaz, nem 1292., hanem 1295. évi adat szerint.²²

Ha a részletek szerfelett pontatlanok is, az nem vitatható, hogy voltak, és Madgearunak (illetve már öt megelőzően Drăganunak) horgára akadtak *-ul* végű magyarországi helynevek. Miként vélekedjünk ezekről? A Békés megyei Murul falu nevét talán egy délszláv (bolgár és szerb-horvát) eredetű Marul személynévből lehet eredeztetni.²³ Ugyanez mondható el Burulról is azzal a különbséggel, hogy csak bolgár megfelelőjét ismerjük.²⁴ A fentiekén túl egy sor magyarországi személy- és helynévnek volt a középkorban *-ul* végződése, amelyek a legkülönfélébb módon magyarázhatók. A szatmári (Nagy-)Károly névalakjaként szereplő, személynévi eredetű *Karul*²⁵ névben a török eredetű *karvaly* (régii magyar *karul*) szavunk lappang.²⁶ A Szabolcs (illetve Szatmár) megyei Szakoly (*Zakul*)²⁷ nevében ‘súlyom’ jelentésű szláv szó, illetve név őrződött meg.²⁸ *Tubul* személynévünk és ezzel egyező *Tobol* helynévünk²⁹ összevethető német, török, szláv nevekkal.³⁰ Ugyancsak van *-ul* végű alakja a székely népnévvel egyező Székely (*Zekul*),³¹ a német Pezili névből levezethető Pécsel (*Pechul*), az ugyancsak német eredetű Vizsoly (*Visul*), valamint a szintén személynévi eredetű Vászoly (*Vazul*) helynévnek³² stb. Az itt csak találomra kiválasztott példák mutatják, hogy teljesen indokolatlan a kárpát-medencei *-ul* végű helyneveket – pusztán végződésük alapján – román eredetűeknek minősíteni. Végezetül Madgearu az 1157-ben Vas megyében előforduló és Drăganu által a román *sec* ‘száraz’ szóból eredeztetett Zec folyót összekapcsolta frank forrásban 860-ban szereplő *sicca Sabariaval*, amivel a név román eredetét kívánta megerősíteni, és a latin népelem nyugat-magyarországi jelenlétét visszavinni a 9. századba.

Mindezek alapján Madgearu arra a képtelen végkövetkeztetésre jutott, hogy román elemek behatolása Pannóniába, vagyis a Dunától nyugatra eső területre (Dunántúlra) már a 9. század folyamán megtörtént, és Anonymus igazat írt akkor, amikor a

²² Cs. I. 653.

²³ FNESz. II. 166.

²⁴ Kovacsics József: Zala megye helytörténeti lexikona. Keszthely és környéke. Bp. 1991. 39.

²⁵ Anjou-oklt. V. 728. szám.

²⁶ FNESz. II. 192.

²⁷ Anjou-oklt. IV. 154. szám.

²⁸ FNESz. II. 514.

²⁹ Anjou-oklt. VI. 180., IV. 592. szám.

³⁰ FNESz. II. 772.

³¹ Anjou-oklt. V. 27. szám.

³² Jakubovich Emil: Viska, Stojaszló, Pécel. Magyar Nyelv 23 (1927) 236–237.

magyarok bejövetele idején, tehát a 9–10. század fordulóján a románok pannóniai jelenlétéről tudósított. Bizonyító eljárásának fogyatékoságairól fentebb már részleteiben szóltam. E helyütt összefoglalóan azt kell megállapítanom, hogy Madgearu hihetetlenül felületes, rendszerjellegükből kiszakított, önkényesen érzelmezett néhány hely- és személynévi adat alapján eleve elhatározott szándékkal foglalt állást a románok pannóniai jelenléte mellett a 9. századtól kezdődően. Fel sem vetődött számára, hogy amennyiben valóban éltek volna ott románok (miként nem éltek), azok miért nem hoztak létre saját írásbeliséget. Egyáltalán miért kényszerül a román történetírás minden képviselője magyar elbeszélő és okleveles anyag félreértelmezett, eltorzított, meghamisított morzsái alapján szólni a Kárpát-medencében a 9. századtól kezdve önálló államisággal felruházott, dicső román múlttól, miközben saját forrásai nincsenek, így azok a középkor utolsó időszakáig mélyen hallgatnak róluk?

Madgearu csak politikai szempontok – román nemzetállami ambíciók – alapján megítélhető, tudományos szempontból viszont értékelhetetlen, minden elemi kritikát nélkülöző, prekoncepciók által irányított fejtegetése újra visszahozta a románokat a 9. századi Pannóniába. Világosan kell látnunk: a minden módszerességet, szakirodalmi tájékozottságot és a kérdés kezeléséhez elengedhetetlen objektivitást nélkülöző, az önálló forráskezelés és ítéletalkotás minimumával sem rendelkező szerző a román történetírás régi lemezeit forgatta le újra. Itt és most cáfolt álláspontjával szemben egyértelműen leszögezhető: a 9. századtól kezdődően nem éltek románok a Dunántúlon. Ennek okadatoltsága roppant egyszerű: erre egyetlen írott, nyelvi és régészeti forrás sem utal. Mint ahogy arra sincs semmiféle megbízható kútfő, amiről Madgearu könyvének nagyobbik része szól, és ami a román történetírás élet-halál kérdése, hogy tudniillik a dák eredetűnek megtett románok megelőzték volna a magyarokat Erdély birtokában.³³

³³ A románok erdélyi bevándorlására legújabbán I. Kristó Gyula: *A korai Erdély (895–1324)*. Szegedi Középkortörténeti Könyvtár. 18. Szeged 2002. 190–201.

GYULA KRISTÓ

Romanians in Pannonia (again)?

At the beginning of the 13th century the Hungarian historiographer Anonymus mentioned Romans (Romani) and the shepherds of the Romans (pastores Romanorum) having lived in Pannonia, west of the river Danube in the old times. Romanian historiography attempted to verify this contention at all costs in order to increase credence in that information of Anonymus, according to which at the time of the Hungarian conquest Vlachi (Romanians) lived in Transylvania. In 1933 Nicolae Drăganu made an attempt by analysing personal names and toponyms to prove that Romanians – whom he identified with the Romani of Anonymus baselessly – could be found in Pannonia from the 9th century onwards. His contentions were refuted one by one by the linguist István Kniezsa in 1935–1936. In 2001 Alexandru Madgearu placed Romanians into Pannonia again and to prove the contention of Drăganu enumerated altogether 14 personal names and toponyms from later documents originating from Hungary. In the present study the author – contending with Madgearu – proved by linguistic analysis and source-criticism that none of these names suggest the 9–14th presence of Romanians in Pannonia, and concludes that in the above-mentioned period Romanians did not live there.